

Eva Mesárová

Talianska fantastická literatúra pre deti a mladých dospelých

Vývojové tendencie a premeny

2020

 ELIANUM

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

**Talianska fantastická literatúra
pre deti a mladých dospelých**

Vývojové tendencie a premeny

Monografia

Eva Mesárová

 BELIANUM

2020

EVA MESÁROVÁ
Talianska fantastická literatúra
pre deti a mladých dospelých
Vývojové tendencie a premeny

Vedeckí recenzenti
prof. PhDr. PAVOL KOPRDA, DrSc.
doc. Mgr. FABIANO GRITTI, PhD.

Jazykoví korektori:
doc. PaedDr. JÚLIUS LOMENČÍK, PhD.
dr. FABIOLA MARTINELLI

ISBN 978-80-557-1744-9

OBSAH

Úvod	5
1. FANTASTIKA V TALIANSKEJ LITERATÚRE PRE DETI A MLÁDEŽ OD ZJEDNOTENIATALIANSKA PO SÚČASNOSŤ	8
1.1 Teoretický náhľad na fantastickú literatúru pre deti a mládež v súčasnom talianskom literárnovednom prostredí	8
1.2 Rozprávka a fantastická literatúra: talianska fantastika v línii C. Collodiho	11
1.2.1 Interkulturalita Collodiho diela <i>Pinocchiove dobrodružstvá</i> (<i>Le Avventure di Pinocchio</i> , 1883).....	13
1.2.2 Bontempelliho magický realizmus a rozprávka <i>Dobrý vietor</i> (<i>Il buon vento</i> , 1931).....	32
1.2.3 Etické hľadisko biologickej nesmrteľnosti v talianskej fantastickej literatúre a ľudovej rozprávke I. Calvina <i>Krajina, kde sa nikdy neumiera</i> (<i>Il paese dove non si muore mai</i> , 1956)	35
1.2.4 Gianni Rodari – fantastická poviedka ako typ antinomickej narácie.....	41
1.3 Collodiho línia ako archetyp tradície modernej fantastickej detskej literatúry	48
1.4 Diferenciácia <i>rozprávky, fantastickej literatúry pre deti a mládeža fantastickej literatúry pre dospelých</i>	51
2. TALIANSKA FANTASTICKÁ LITERATÚRA PRE MLADÝCH DOSPELÝCH V 21. STOROČÍ	58
2.1 K pojmu <i>literatúra pre mladých dospelých</i> (YA) v talianskom literárno-teoretickom kontexte	58
2.2 Vývojové tendencie v talianskej literatúre pre mladých dospelých... 60	
2.3 Fantasy literatúra ako podsystém fantastickej literatúry	64
2.4 <i>Žánrové</i> varianty literatúry fantasy v českom literárnom kontexte a podľa delenia Sapkowského	67
2.5 Hlavné <i>žánrové</i> varianty literatúry fantasy v talianskom literárnom kontexte	70
2.6 K historickému vývoju fantasy v talianskej literatúre do roku 2000	75

2.7 K vývoju fantasy v talianskej literatúre po roku 2000 a urban fantasy	84
2.8 Francesco Dimitri – predstaviteľ poslednej generácie talianskej literárnej eseistiky a fantastiky	92
2.9 Luca Tarenzi a žánrový variant urban fantasy v Taliansku.....	95
2.10 Licia Troisiová – fenomén talianskej literatúry fantasy 21. storočia	98
2.11 Troisiovej <i>Kroniky Vynoreného sveta</i> (<i>Le cronache del mondo emerso</i> , 2004-2005) – naratívny svet ako hodnotový a noetický konštrukt	101
Záver	112
Výber najznámejších talianskych spisovateľov fantastickej literatúry pre deti a mladých dospelých 20. až 21. storočia	116
Resumé (Riassunto).....	117
Literatúra	126
Menný register	139

Úvod

Fantastická literatúra predstavuje neskutočné svety a nadprirodzené, mytologické či podivuhodné bytosti, ľubovoľne mení logiku, pravidlá či prírodné zákony a podobu bytia tvorí mýtus a mágia, no účelom nie je útek pred realitou, ale naopak prehĺbenie a rozšírenie jej reflexie. O aktuálnosti problematiky svedčí i organizovanie medzinárodných konferencií na univerzitách, pričom v roku 2019 prenikla fantastická literatúra i do poslaneckej snemovne Talianska v Ríme vďaka konferencii „*Fantastické Stredomorie - Talianska cesta k Imaginárnu*“ („*Fantastico Mediterraneo - La via italiana all'Immaginario*“), ktorú usporiadal podpredseda senátu a poslanec (Fratelli d'Italia) Fabio Rampelli v spolupráci s kultúrnymi združeniami Italian Sword and Sorcery, ViceVersus a Lettera 22. Vplyvný inštitucionálny rámec tak zdôraznil význam talianskeho dedičstva vo vývoji mýtopoézie predstavivosti. Od sumerského *Eposu o Gilgamešovi* po Homérove diela, od Vergília po Ariosta, od Basileho rozprávok po moderné dobrodružstvá Salgariho a „znovuzrodenie“ fantastiky v dvadsiatom storočí prostredníctvom žánru „fantasy“.

V poslednej dobe si fantastická literatúra získava na celom svete čoraz väčšiu pozornosť nielen čitateľskej verejnosti, ale i literárnych vedcov. Fantastika je dnes vplyvným kultúrnym fenoménom a výborným prostriedkom pre hovorenie o aktuálnom dianí. Jej obľuba nerastie len u dospelých, ale tento typ literatúry priťahuje i mladých čitateľov, a vzhľadom na rozmanitosť prístupov a metód je potrebný adekvátny prenos špecifik tohto žánru.

V prvej časti monografie sa zameriame na súčasné tendencie a spôsoby vnímania hodnôt v talianskej literatúre pre deti a mládež, s dôrazom na fantastickú literatúru, keďže práve tá vyvoláva zvedavosť mladších čitateľov. Fantastická literatúra ponúka mladým možnosť prerušiť čítanie, zamyslieť sa nad tým, ako náš svet funguje a „ako by mohol fungovať“, nechať sa viesť prekvapením, očarením, želaniami a nekonečnými predstavami mysle. Budeme sa zaoberať pôvodom modernej detskej fantastickej literatúry v Taliansku, pričom nás bude zaujímať, či pochádza z aktualizácie ľudovej rozprávky, alebo zo spojenia tradičného rozprávkového dedičstva a konkrétnej historicko-spoločenskej skúsenosti

či kritickej, sekulárnej kultúry. Mnohí literárni kritici, špecializujúci sa na detskú literatúru v Taliansku, často využívajú nejednoznačnú terminológiu a voľne, bez denotatívneho objasnenia používajú pojmy rozprávka, fantastika či zázračno.

Súvislosť medzi rozprávkou a fantastickou literatúrou často vedie k unáhleným záverom a fantastické príbehy pre deti sa genericky označujú za rozprávky. Za predpokladu, že sa fantastika pre deti líši od rozprávky aj fantastiky pre dospelých, pokúsime sa následne odhaliť teoretické rozdiely medzi rozprávkou, fantastickou literatúrou pre deti a fantastickou literatúrou pre dospelých. Interpretácie budeme vychádzať z textov niektorých (zd'aleka nie všetkých) tvorcov talianskej fantastiky pre deti a mládež, no žiada sa dodať, že týmto výberom sa pre nás spomínaní autori nestávajú výhradnými tvorcami fantastickej literatúry v Taliansku. Rovnako výberom textov nechceme deklarovať ich nadradenosť nad iné texty rovnakého zamerania.

Druhá časť je venovaná talianskej fantastickej literatúre pre mladých dospelých. Poukážeme na hlavné vývojové tendencie, no predovšetkým na *subžáner* fantasy, keďže práve tento je pre súčasných mladých dospelých (YA) zvlášť príťažlivý. Pokiaľ ide o literárnovednú koncepciu literatúry fantasy, sme presvedčení, že pochádza z mýtu, o čom svedčia i národné talianske a medzinárodné vedecké konferencie, napríklad minuloročná konferencia „Dal mito alla grazia: il sacro nella narrativa fantasy“ (Pontremoli, 9 marzo 2019). Zameriame sa na historický vývoj fantasy v talianskej literatúre do roku 2000 a následne poukážeme na trend fantasy v talianskej literatúre po roku 2000 a obľúbenosť jednotlivých *subžánrov*, zvlášť mestskej (urban) fantasy. Zatiaľ čo sa počiatky súčasnej literatúry fantasy v Taliansku spájajú hlavne s menami dvoch úspešných autorov, ktorými sú Gianluigi Zuddas, nadväzujúci na klasickú (medzinárodnú) fantasy a Giuseppe Pederali, predstaviteľ fantasy, ktorá je prepojená s tradíciami a mýtmi talianskeho stredoveku, poslednú generáciu reprezentujú Francesco Dimitri a Luca Tarenzi. Za predpokladu, že literatúra urban fantasy je u čitateľov mimoriadne obľúbená, o čom svedčia i Tarenziho diela, pokúsime sa odhaliť dôvod náklonnosti čitateľov k tomuto *subžánru*. V monografii sa sústredíme na novú generáciu talianskych spisovateľov, ktorých fantastická literatúra určená mla-

dým dospelým (YA) skúma nové možnosti, či prevracia svoje klasické štruktúry a znova ich interpretuje, snaží sa zbaviť etikety tínedžerského úniku, konzumnej zábavy či iracionalizmu a nostalgického tradicionalizmu.